

La propriété interkolkhozienne qui se forme au cours de la coopération de production de plusieurs kolkhozes a été l'objet de discussion des juristes soviétiques qui s'occupent du droit kolkhozien. Il a été conclu qu'il s'agit dans le fond de la propriété collective des kolkhozes qui en sont les membres, que le caractère de la propriété n'a pas changé, mais qui c'est une façon d'éliminer les différences entre la propriété sociale générale et la propriété kolkhozienne au cours de l'édification du communisme dans l'U.R.S.S. Pour une telle conception les auteurs ont trouvé un appui non seulement dans les arguments juridiques mais aussi dans la Résolution du vingt et unième congrès extraordinaire du parti communiste de l'Union Soviétique, dans laquelle il a été souligné qu'au cours de l'édification communiste le niveau de la production kolkhozienne socialisée sera relevé, le rapprochement entre la propriété kolkhozienne coopérative et la propriété sociale générale sera réalisé et les limites entre elles seront écartées. En réalité, après la Résolution mentionnée toute une série de prescriptions ont été adoptées tant fédérales que des républiques fédérales et locales sur la réglementation de la coopération interkolkhozienne, la condition de l'organisation interkolkhozienne et les rapports des kolkhozes qui en sont les membres. Dans tous les cas il ne s'agit pas seulement d'une conception théorique de la nécessité d'un changement, mais d'un développement rapide des nouveaux rapports sociaux dans le village soviétique qui exige de nouvelles solutions tout aussi bien dans la théorie que dans la pratique.

En ce qui concerne les changements dans le domaine du contrat dans le droit kolkhozien, l'auteur a analysé l'état postérieur à l'année 1958, jusqu'à quelle époque on distinguait deux contrats fondamentaux dans le droit kolkhozien: le contrat à terme avec les producteurs agricoles («dogovor kontraktacii») et le contrat de rachat («dogovor zakupki»). Après 1958 et surtout après 1961 dans le fond il n'existe qu'un seul contrat pour le règlement des rapports entre les kolkhozes et les autres sujets du droit dans le domaine des échanges de biens — le contrat à terme avec les producteurs agricoles dont la nature juridique est contestable. Cependant il a été souligné de même que c'est un nouveau contrat avec le principe d'équivalence appliqué de conséquence entre les organisations socialistes, qu'il a le caractère d'un instrument de planification car il est généralement conclu à un terme assez long, de 2 à 5 ans, et que dans les contrats-types le principe de la réalisation réelle a été adopté. Dans l'article on examine aussi la question du caractère du contrat relatif à la coopération interkolkhozienne et de sa nature juridique.

A la fin de l'article le fait a été mis en relief que seul certaines tendances ont été analysées dans le développement du droit kolkhozien, vu que toute cette branche du droit se trouve dans le développement dynamique et en transformation conformément aux changements dans la structure socio-économique du village soviétique.

ПРИМЕНА НАРКОТИЧНИХ СРЕДСТАВА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

У периоду после првог светског рата психоанализа Сигмунда Фројда (Sigmund Freud) дала је у пракси лечења разних опсесија и неуроza извесне резултате. Међутим, ова метода је била веома спора. Отклањање одн. откривање подсвесних узрока болести путем низа разговора које је психијатар водио са пацијентом трајали су некада и до годину дана.

Др Р. Е. Хоус (Dr R. E. House) и др Хорсли (Horsley) били су први лекари који су применили методу анализирања подсвести довођењем пацијента у стање полунаркозе. На овај начин класична психоанализа скраћена је и касније је усавршавана применом различитих дрога. Ова метода названа је „нарко-анализа“. Суштина ове методе састоји се у томе што се пацијенту лагано убризгава одређена количина амитала или пентотала или неке друге дроге (на пр., скополамин) у вену све док се не доведе у стање полунаркозе. Тада се приступа испитивању које је сада веома олакшано јер постоји већа вероватноћа да се успешно продре у свест пацијента и тако нађу узроци афективног комплекса, одн. на овај начин наводи се пацијент да исприча неки догађај који крије и који чува као своју тајну (1).

Нарко-анализа међутим није остала у медицини само као средство убрзавања, скраћивањем психоанализе већ се почела примењивати и у циљу откривања органских обољења или функционално-неуролошког поремећаја, као и код симулација психоза. Када се у ове набројане сврхе примењивала онда је називана „нарко-дијагноза“.

Честа употреба ове методе, нарочито за време другог светског рата када су њоме откриване и лечене ратне неурозе и много чешће откриване симулације војних обавезника, није могла без сумње остати незапажена и од стране криминалиста. Тако је почело све веће интересовање за репертоар наркотика који се могу применити и при испитивању окривљеног у кривичном поступку. Првобитно одушевљење и први успеси ове методе на терену кривичног поступка, потпомогнути написима булеварске штампе, донели су и ново име нарко-анализи и наркодијагнози. Тако је поред назива нарко-експлорација и наркосинтеза или нарко-истрага, дошао и популарни назив „серум истине“ који је убрзо потиснуо све раније научне називе. Једно од популарних имена за читав овај поступак био је и „операција прање мозга“. Широка јавност била је обавештена да полиција најзад располаже ефикасном методом за откривање истине и да лаж више неће постојати у судским дворанама. Биће довољан један мали убод инјекције и до истине биће отворен пут. Тада се десила у Француској афера Сан (Cens) која је била повод да се еминентни правници и медицинари Европе изјасне о овој методи и поставе је на право место. Интересантно је приметити да после ове дискусије, која се водила у 1949. и у томе још неколико следећих година, у литератури се више нису појављивала дела која су претресала питање примене нарко-анализе у кривичном поступку а уколико је и било таквих дела она су углавном подсећала читаоце на почетну аферу Сан и мишљења и резолуције које су после уследиле. Напоменућемо да већина данашњих европских законика о кривичном поступку изричито у својим текстовима забрањује примену нарко-анализе.

(1) Dr. J. P. de River у своме делу *The sexual criminal* описује ову методу на следећи начин. По овоме аутору треба прво дати 1/100 део грејна (1 грејн је 0,06 гр) Скополамина, после 15 минута још једну дозу од 1/100 грејна треба убризгати у вену пацијента. После овога треба сачекати следећих 20 минута и онда дати следећу дозу од 1/200 грејна Скополамина са 1/6 грејна морфина. После овога потребно је опет сачекати пола сата, па проверити да ли је пацијент запао у наркотично стање, а ако није опет му дати 1/200 грејна Скополамина и после тога почети нарко-анализу. (Dr. J. P. de River — *The sexual criminal* (second Edition), Charles C. Thomas, Springfield, USA. P. 236)

Приказаћемо у краћим цртама наведену аферу Сан користећи се материјалима објављеним у току 1949. у Међународној криминастичкој ревији (RIPC) и посебно радом угледног правника Донедје ди Вабра објављеним такође у овој периоду у наведеној ревији.

Рејмон Сан (Raymond Cens), окривљен због сарадње са окупатором, добио је у току истраге парализу једне стране тела. Ово парализу искористио је да олакша свој положај у затвору те је у том циљу и симулирао губитак говора. Експертна комисија састављена од познатих стручњака Француске Еје (D. Nauyer), Лењел Лавастин (Laignel-Lavastine) и Женил-Перен (Genil-Perin) убризгала је Сану пентотал у вену ради скраћивања психоанализе. При овој нарко-анализи Сан је у фази буђења проговорио и тако открио симулацију свога губитка говора. Пошто је на овакав начин разбијена његова симулација Сан је сматрао да је на његову штету повређен кривични поступак и поднео је 17-ом Одељењу кривичног суда Округа Сене тужбу против наведених експерата због повреда и рањавања као и због нарушења професионалне тајне. Суд је, 23. фебруара 1949. донео ослобађају пресуду и тиме је афера Сан била окончана (2).

Међутим, овај случај иако је правно био окончан и именовани вештаци, иначе познати аутори многих публикација из кривичноправне области, били ослобођени тужбе, ипак није био и теоретски завршен. Случај Сан био је у ово време повод за многе оштроумне радове у којима су угледни правници Европе подсећали јавност на опасност ове методе која је вређала тешке и још увек свеже успомене на методе Гестапоа. У овим радовима тражило се да се наркотизирање окривљеног при испитивањима у кривичном поступку изричито законом забрани и не добије своје место у кривичном правосуђу држава које су се тек биле ослободиле терора фашизма.

Правни аспект примене нарко-анализе у кривичном поступку. — Ако се пође од тога да је стање изазвано употребом наркотика веома слично стању које се добија хипнозом, онда се можда може лакше прићи решавању правне проблематике коју изазива примена нарко-анализе у кривичном поступку.

Међутим, има једна околност коју по нашем мишљењу многи аутори превиђају коментаришући ову методу. Наиме ако се прегледа стручна медицинска литература, види се да психијатри ни приближно не верују толико у успешно испитивање помоћу наркотика као правници. Наше је мишљење да зато треба поклонити пуну веру психијатрима који за собом имају више хиљада терапеутских наркоза. За разматрање правног аспекта овога проблема потребно је имати у виду и тај моменат да нормалан човек који се утврдио и концентрисао са нагоном самоодржавања на једној одбрани одн. једној верзији одбране којом одбија од себе кривицу и ако је у овој својој одбрани истрајан, резултат нарко-анализе биће подједнако некористан, као што су некорисна и саслушања лоше припремљених криминалиста. Зато смо мишљења да у кривичном поступку треба радити *lege artis* и имати у виду да савршен злочин не постоји већ само несавршена

(2) Revue Internationale de Police Criminelle, Paris, 1949.

истрага, те да спас не треба тражити у лошој и несигурној, као и у пуном смислу увредљивој протези као што је нарко-анализа.

У погледу разликовања нарко-анализе од наркодијагнозе којом се жели за ову другу доказати да као терапеутска метода може остати у примени у кривичном поступку, мишљења смо да је ова подела вештачка. Ако се подсетимо историјата нарко-анализе произилази да су и једна и друга у крајњој анализи терапеутског карактера али да логично могу овај карактер и изгубити у зависности од тога како се примењују, одн. зашто се примењују. Консултујући медицинску литературу видели смо да се и сами психијатри веома скептично држе према овоме раздвајању наглашавајући да је врло лако из једне методе прећи у другу с обзиром да се наркотизирана особа често само симболично изражава и тешкоћа је онда у тумачењу те симболике.

Присталице употребе наркотичних средстава при испитивању у кривичном поступку покушавали су да задрже нарко-дијагнозу као средство за разбијање симулације окривљеног, заснивајући своје ставове баш на већ познатој одлуци суда у афери Сан. Међутим, као што смо већ рекли, оваква дозвола увођења нарко-дијагнозе у кривичном поступку значила би у ствари увођење „на мала врата“ и нарко-анализе у кривични поступак.

Ако бисмо желели да извршимо груписање ставова европских аутора по питању примене наркотичних средстава при испитивању окривљеног, онда би се то могло учинити поделом на две групе. Код једних срећемо становишта која категорички без икаквих нијанси одбацују сва наркоиспитивања као један недосвољени атак на основна људска права и слободе. Код других, опет, не срећемо се са толиком енергичношћу за забраном већ пре захтевом за разумну примену ове нове методе уз пуну научну проверу нарочито код разбијања симулације окривљеног лица.

Како су аргументи прве групе правника мање-више познати и углавном се односе и позивају на класичне изворе из ближе или даље прошлости који су штитили човека и његов положај у друштву (Магна карта, итд.), то ћемо изнети мишљење једног присталице умерене примене нарко-анализе у кривичном поступку, проф. Ж. Гравена (Jean Graven).

Проф. Гравен сматра да питање ове примене није још толико одмакло да би се већ на овом ступњу научног развоја могла дати коначна оцена. До потпуног усавршавања ове методе проф. Гравен сматра да се може применити нарко-анализа у кривичном поступку под условом да се поштују шест правила које је изнео 1958. у Брислу на V међународном конгресу за упоредно право.

Према овим правилима до примене нарко-анализе могло би да дође само када су у питању тешка кривична дела. Окривљени би увек имао право жалбе на одлуку суда о примени нарко-анализе. Према овим правилима нарко-анализа изводила би се од стране стручног особља и у присуству истражног судије, јавног тужиоца и браниоца окривљеног. Испитивање би имало за циљ не да се добије признање већ да се добију индикације за даљи ток кривичног поступка. У погледу пристанка окривљеног на нарко-анализу проф. Гравен сматра да уколико овакво одобрење окривљеног не постоји, не треба га узимати као прећутно признање кривице.

Став нашег законодавца у погледу овога проблема је јасан. Као што је познато, чл. 247, ст. 3 ЗКП недвосмислено каже да „није дозвољено да се према скривљеном или сведоку примене медицинске интервенције или да им се дају таква средства којима би се утицало на њихову вољу при давању исказа“. У образложењу Нацрта за ЗКП речено је у вези са овим чланом следеће:

„Овде се мисли у првом реду на употребу разних наркотичних средстава која могу довести човека у наркотично стање безвољности, али ипак може навести да говори о извесним догађајима из своје прошлости (тзв. наркоанализа). Савремена наука, служећи се додуше, овом методом код различитих психичких обољења, одлучно, готово једнодушно, одбацује њену примену у кривичном поступку. Примена те методе у кривичном поступку значила би стављање окривљеног у положај објекта једне експертизе и на бази његових изјава, које нису дате добровољно и при пуној свести, конструисати подлогу за оптужбу и судску одлуку. Окривљени се у таквом случају не би више јављао као објекат кривичног поступка, акузаторско начело било би напуштено“ (3).

У погледу примене нарко-анализе над лицима против којих је покренут кривични поступак према изворима којима располажемо, Врховни суд Југославије је само у једном случају расправљао о примени нарко-анализе у кривичном поступку и тада се својом пресудом Кж 8/58. изјаснио како против примене нарко-анализе тако и против нарко-дијагнозе, по нашем мишљењу са пуним правом с обзиром на аргументе које смо већ изнели (4).

Међутим, као што је познато чл. 247, ст. 2, ЗКП каже да „узимање крви и друге лекарске радње које се по правилима медицинске науке предузимају ради анализе и утврђивања других важних чињеница за кривични поступак, могу се предузети и без пристанка лица које се прегледа, ако због тога не би наступила каква штета по његово здравље“. У вези са овим ставом, као и у вези са Кодексом етике здравствених радника произишало би да се у дијагностичке сврхе може дозволити и примена нарко-дијагнозе над окривљеним, с обзиром да је ова метода безболна и да не оставља никакве штетне последице (5).

Наше је мишљење да ипак прописи ЗКП и цитирана судска одлука Врховног суда Југославије недвосмислено кажу да ова метода није дозво-

(3) Образложење нацрта за Законик о кривичном поступку, СИБ, Београд, 1953, с. 33.

(4) „Најзад, потребно је напоменути да из „историје болести“ састављене у Болници за душевне болести у коју је оптужени био упућен ради посматрања и утврђивања душевног стања, произилази да је према оптуженом на дан 15. фебруара 1956. била примењена наркоанализа и да је он у том стању, премда му нису била постављена питања о делу убиства, давао неке изјаве у вези са делом за које је окривљен. Иако ова околност није била од конкретног утицаја на одлуку суда у овом кривичном предмету Савезни врховни суд истиче да је недопуштена и у супротности са основним принципима наше кривичне процедуре (чл. 6 и чл. 247 ст. 3, ЗКП) свака примена нарко-анализе према окривљеном у току кривичног поступка, па то и у случају кад се окривљени у стању у које је на тај начин доведен, не испитује директно о инкриминисаном делу и кад испитивање не врши истражни односно извештајни орган већ то раде органи здравствене службе“. (Савезни врховни суд Кж 8/58. од 11. јуна 1958.)

(5) Види др. В. Бауер: Основе опће теорије о доказима у кривичном поступку, „Југословенска ревија за криминологију и кривично право“, бр. 2/63, с. 173. — В. Кодекс етике здравствених радника СФРЈ, Београд, 1964, с. 6.

љена ни у какве сврхе јер сви „серуми истине“ тешко погађају личност човека који се по опште усвојеним правилима сматра невиним док не буде осуђен правоснажном пресудом (чл. 3 ЗКП). Стога делимо у потпуности мишљење које је изнето у југословенском реферату на италијанско-југословенским правничким данима у Риму да „само одшкринути врата нарко-анализи значи допустити самовољу и арбитрерност у заштити права човека“ (6).

Нарко-дијагноза и професионална тајна експерта-психијатра. — Поставља се питање да ли експерт-психијатар у кривичном поступку, ако би му се дозволило вршење нарко-дијагнозе ради оцене степена урачунљивости окривљеног и разрешења осталих задатака у оквиру експертизе, има обавезу да поред онога што му је предмет експертизе саопшти суду у налазу и мишљењу или ван њега и друге податке до којих је дошао у току нарководијагнозе а које су релативне за утврђивање истине у кривичном поступку или га професионална тајна спречава у овоме (7).

Обично се при разматрању овога проблема истиче да не треба заборавити да лекар не престаје бити лекар ни када је судски експерт. Нема сумње да би поколебано поверење индискрецијом лекара онемогућило све касније интервенције јер би окривљени увек идентификовао психијатра и иследника. Међутим, треба имати у виду да постоје и такве ситуације у којима су некад овако релевантне чињенице битне и за саму истину утврђивања у експертизи. Постоји више покушаја проналажења „еластичних решења“ да би експерт упркос чувању података добијених на поверење ипак био дужан да суду нагласи да располаже оваквим подацима али да их не може открити због професионалне тајне. Нема сумње да овакво решење нема никакве практичне вредности већ је издизање једног начела етике на рачун истине у кривичном поступку. По другом решењу, психијатријски експерт требало би да пре експертизе упозори окривљеног да је он само орган суда и да о свим изјавама окривљеног мора да обавести суд.

Насупрот оваквим схватањима постоје још екстремнија мишљења која су дошла до изражаја, према цитираном раду Фреја (Frey), на састанку швајцарског криминолошког друштва. Једно од таквих је да је експерт апсолутно обавезан да пружи органима сва обавештења у вези са подацима до којих је дошао нарко-дијагнозом. Сматра се, такође, према неким мишљењима изнетим на овоме састанку, да је не само непотребно стварање поверења између психијатра-експерта и пацијента одн. окривљеног, јер је овакво поверење знак пристрасности експерта а она је недозвољена у кривичном поступку. Највише се критике обично упућују схватања да се терапеутика не може одвојити од психијатријске експертизе. Већина сматра да би експерту-психијатру требало забранити психотерапеутику при нарко-дијагнози а у изразитим случајевима (хитност!) треба онда окривљеног поверити другом лекару јер се у начелу рад експерта и психотерапеутски рад искључују. Наравно да овакво мишљење предвиђа да се при нарко-дијагнози у ствари предузимају и одређени психотерапеутски

(6) В. Н. Срзентић: Заштита права личности у југословенском кривичном праву, „Архив за правне и друштвене науке“, бр. 3/63, с. 336.

(7) Види Е. Frey: Le secret professionnel de l'expert psychiatrique, „Revue internationale de criminologie et de police technique“, № 1/57.

захвати и да је она саставни део психо-терапеутике. Ако би се усвојило последње изложено схватање, неоспорно би излазило као закључак да не може бити говора о обавези чувања лекарске тајне од стране психијатра-експерта јер лекар онога тренутка када постане експерт престаје на неки начин да буде лекар и постаје помоћник суда те у овоме својству и потпада под општу обавезу пријављивања као и сваки други функционер репресивне власти. Свакако да није тешко овоме екстремном мишљењу ставити приговор и подсетити се да лекар никада не сме престати да буде лекар а да од експерта-психијатра не можемо и не треба да очекујемо да постане „иследник у белом мантилу“.

Поставља се питање да у случају да се сложимо да постоји дужност пријављивања суду чињеница сазнатих за време нарко-дијагнозе, докле би ова дужност ишла. И по овоме питању постоје разна мишљења. По једноме мишљењу ова дужност иде толико далеко колико је то неопходно за извршење повереног задатка. Међутим, све чињенице које би спадале у оквиру експертизе морале би свакако бити поднете суду, док психијатар не би био дужан да открије и оне чињенице које се не појављују као нужне за потврду веродостојности вештачења јер експерт по овоме мишљењу није помоћник суда у истраживању истине у ономе смислу као што су то други органи правосуђа већ је његова дужност да у оквиру утврђивања чињеница, које су задатак његове експертизе, помогне суду у утврђивању истине а остале чињенице изостави осим у случају ако је реч о томе да суд оваквим прећуткивањем може доћи до тешких заблуда. По овоме мишљењу експертovo право било би да иде на концентрисање напора и расветљавање питање одговорности окривљенога, као и давања одговарајуће прогностике и терапеутских мера у случају откривања неких психичких тегоба или болести. Задатак у овоме смислу био би да суду помогне у оцени чињеничног стања, а посебно оцене личности окривљеног, пошто суд не располаже оваквим специјалним знањима, тако да би неовлашћено откривање неких чињеница из експертизе била повреда и службене а не само професионалне тајне (8).

Посебно је потребно имати у виду и неугодну ситуацију у којој би се нашли психијатри када би били обавезни да пријављују деликте својих пацијената о којима сазнају у своме редовном послу, те да оваквим кривичним пријавама ремете неопходно поверење и онемогуће каснију терапију пацијената. Ако се има у виду да окривљени никада није дужан да сведочи против самога себе а да посебно није дужан ни да говори истину, онда по нашем мишљењу не би постојала ни правна обавеза како за суд тако ни за судског експерта да се окривљени испитује кроз злоупотребу једне професије и устаљеног поверења које гаји окривљени према лекару. Мишљења смо да је оваква злоупотреба супротна одредбама ЗКП и да експерт није представник репресивних органа већ лице коме је поверено утврђивање, објашњење и оцена чињеница у погледу којих суду недостаје потребно знање. Међутим, поново морамо нагласити да ипак постоје чињенице које су из интимне сфере окривљеног и које стоје у вези са

(8) B. E. Frey: op. cit.

извршењем задатка експертизе те их у оваквим ситуацијама експерт не би могао да ускрати пред судом.

Наше кривично законодавство, као што је познато, познаје посебно кривично дело неовлашћеног откривања тајне (чл. 157 КЗ). Ово кривично дело чини свако оно лице које неовлашћено открива тајну за коју је сазнало у вршењу свога позива. Међутим, основ за искључење противправности постоји према чл. 157, ст. 2, КЗ у случају када неко од ових лица открије тајну у општем интересу или у интересу другог лица који је претежнији од интереса чувања тајне. Овде је, значи, суду остављено да оцени да ли је постојао општи интерес за откривање тајне односно да ли је постојао интерес неког другог лица који стоји у сукобу са чувањем тајне и који је претежнији (9).

Недавно донети Кодекс етике здравствених радника СФРЈ констатује у својим начелима да је лекар, поступајући по правилима науке и струке, у своме раду независан и слободан у избору начина и средстава деловања и зато од свих здравствених радника најодговорнији пред својом савешћу, болесником и друштвом (10). Међутим, у овим начелима такође се наглашава да здравствени радник вршећи свој рад савесно, пожртвовано и хумано и по свом најбољем знању, неће никад ова своја знања и способности употребити противно принципима хуманизма и своје савести, поштујући при томе личност сваког човека те неће ни речју, ни делом повредити његово људско достојанство.

Поред општих начела, Кодекс етике изричито каже да све што здравствени радник при обављању свога позива сазна о болести и о интимностима личног и породичног карактера мора да чува као професионалу тајну. Од ове обавезе може да одступи само ако је то неопходно за болесника, породицу или друштво, и тада у овим границама здравствени радник остаје морално и лично одговоран за саопштене податке.

Мишљења смо да се Кодекс етике поклопио са начелом израженим у чл. 157 КЗ који такође предвиђа постојање професионалне тајне као неспходног предуслова за успешно обављање одређених професија али такође и могућност одступања од ове обавезе када је реч о општим интересима одн. када се мора учинити мање зло да би се спречило веће.

Сличне ставове срили смо и у етичким стандардима психолога САД као и у другим кодексима који се баве у оквиру својих начела питањем чувања тајне сазнате у оквиру одређене професионалне делатности (11).

Наше мишљење је стога да експерту-психијатру треба упућивати окривљеног на психијатријски преглед под којим се јасно подразумева оквир и задатак ове експертизе. По логици ствари експерт би ради остварења задатака експертизе имао права да примењује све адекватне методе овога пута не у циљу терапије већ у циљу дијагностицирања окривљеног (в. Кодекс етике). Са овога угла посматрања, а у вези чл. 247, ст. 2, ЗКП,

(9) В. Н. Срзентић: н. д., с. 132.

(10) В. Кодекс етике здравствених радника СФРЈ, Београд, 1964, с. 6.

(11) На пример, Етички стандарди психолога САД у 6 начелу: Поверљивост, под а) кажу да „подаци примљени у поверењу откривају се само после ближљивог размисљања и то онда кад је јасно да прети озбиљна опасност неком појединцу или друштву у целини, па и тада само одговарајућем стручњаку или представнику власти“. (*«American Psychologist»*, 1959, 14, № 6, s. 280).

нарко-дијагноза би изгледала дозвољена у кривичном поступку. Међутим, мишљења смо да с обзиром на подударност нарко-анализе и нарко-дијагнозе, може доћи до сазнавања и низа других веома значајних података за утврђивање истине у кривичном поступку (напр., место закопавања леша). Стога смо мишљења да нарко-дијагнозу не треба дозволити у кривичном поступку и из овога разлога јер се њеном применом могу сазнати и такве чињенице које излазе из оквира захтева суда упућеног психијатру и доводе до незавидне ситуације у којој се психијатар налази у дилеми хоће ли користити могућност одступања од свог етичког начела — чување професионалне тајне или ће у случају сазнавања чињеница од посебног значаја за утврђивање истине у кривичном поступку ради општих интереса открити ове чињенице до којих је дошао на основу поверења окривљеног и тако се претворити у „иследника у белом мантилу“.

Др. Живојин Алексић

R É S U M É

L'application des produits narcotiques dans la procédure criminelle

L'application des produits narcotiques dans la procédure criminelle a été l'objet d'un grand nombre de travaux, dans lesquels les juristes réputés du monde ont attiré l'attention de l'opinion publique sur le danger que représente cette pratique et ils ont réclamé qu'il soit expressément interdit par la loi de narcotiser l'inculpé au cours de l'interrogatoire dans la procédure criminelle.

Dans ce travail a été expliqué la naissance et le développement de la narco-analyse et de la narco-diagnose, leur distinction et les essais de l'application des produits narcotiques dans la procédure criminelle, surtout pendant la deuxième guerre mondiale, quand ces produits ont été utilisés, par exemple, pour déceler la simulation des recrues.

Beaucoup d'auteurs n'aperçoivent pas, en commentant l'application des produits narcotiques, la circonstance que les psychiatres sont bien loin de croire comme les juristes à l'efficacité de l'instruction à l'aide des narcotiques. C'est pourquoi l'auteur de ce travail est enclin à adopter l'opinion des psychiatres et il souligne qu'il est nécessaire d'agir dans la procédure criminelle en tout premier lieu lege artis et de tenir compte que le crime parfait n'existe pas, mais seulement l'instruction imparfaite, en sorte qu'il ne faut pas chercher le salut dans une prothèse mauvaise et peu sûre, qui est outrageuse dans toute l'acception de ce terme, comme l'est par exemple la narco-analyse.

La position du législateur yougoslave est claire, au sujet de l'application des produits narcotiques, et dans le troisième alinéa de la Loi de procédure criminelle il est stipulé de manière précise que: »il n'est pas permis d'appliquer à l'égard de l'inculpé ou du témoin des interventions médicales ou de leur donner de tels produits par lesquels on pourrait influencer sur leur libre arbitre à l'occasion de leur interrogatoire«. Une décision de la Cour Suprême de Yougoslavie a été formulée dans ce sens, par laquelle la Cour

s'est prononcée non seulement contre la narco-analyse, mais aussi contre la narco-diagnose (Kz 8/58).

L'auteur est d'avis que l'application des produits narcotiques dans la procédure criminelle dans le but d'établir la vérité n'est pas permise, car tous les »sérums de la vérité« portent une atteinte très grave à la personnalité de l'homme qui, selon toutes les règles admises, est considéré comme non-coupable tant qu'il n'a pas été condamné par un jugement valable (article 3 de la Loi de procédure criminelle), d'où il s'ensuit que le seul fait d'entrouvrir la porte à la narco-analyse ou à la narco-diagnose dans la procédure criminelle signifierait l'arbitraire dans la protection des droits de l'homme.

La question a été posée dans ce travail si le psychiatre expert, en cas qu'il serait autorisé de procéder à la narco-diagnose, aux fins d'estimer le degré de responsabilité de l'inculpé, est obligé de porter à la connaissance du tribunal, en dehors de ce qui a été l'objet de son expertise, les autres indices qu'il a découverts au cours de la narco-diagnose, et qui sont de conséquence pour établir la vérité dans la procédure criminelle, ou bien si le secret professionnel l'en empêche.

L'auteur pense que dans la demande par laquelle l'inculpé est envoyé à l'examen psychiatrique il faut déterminer clairement les cardes et le but de l'expertise. Cependant, eu égard qu'il existe une coïncidence de la narco-analyse et de la narco-diagnose, car il se peut qu'on apprenne toute une série de faits qui sont importants pour établir la vérité, tel que, par exemple, l'endroit où le cadavre a été enterré, l'auteur considère qu'il ne faut pas permettre la narco-diagnose dans la procédure criminelle. Si l'on permettait l'application d'une telle méthode le psychiatre pourrait se trouver dans une situation embarrassante, car il aurait à décider s'il doit profiter de cette circonstance pour se départir de son principe éthique — le respect du secret professionnel, ou bien si dans l'intérêt général il doit révéler ces faits, qu'il réussit à découvrir en vertu de la confiance de l'inculpé et de se transformer de cette façon en »juge d'instruction dans un manteau blanc«.